

QUAN *FER* ÉS *DIR*. USOS DE *FER* COM A VERB DE DICCIÓ

Maria Josep CUENCA
Universitat de València
Peter HERBECK

Bergische Universität Wuppertal & Universität Wien

1. INTRODUCCIÓ

Des que Austin va posar les bases de la pragmàtica plantejant-se *How to do things with words*, els verbs *dir* i *fer* s'han vinculat unidireccionalment: *dir* és *fer* una acció comunicativa. Però què passa quan el verb *fer* significa *dir*? Això s'esdevé en casos com (1):

- (1) Però aleshores ell la subjecta, immobilitzant-la, i mig girat cap a la porta *fa*:
—Ve algú. (PEDROLO, Manuel de (1967): *Totes les bèsties de càrrega*)

En (1) *fa* introdueix discurs directe i és intercanviable amb *diu*. Per tant, en aquests contextos interpretem el verb d'acció genèrica *fer* com a verb de dicció.

En aquest article, descrivim els usos de *fer* com a verb de dicció, és a dir, caracteritzem la construcció en què *fer* és intercanviable amb *dir*. Es tracta d'un ús de gran interès descriptiu i teòric, que s'ha estudiat en italià (Guardamagna 2010), però no en català.

La recerca se centra en l'ús de *fer* com a verb de dicció introductor de discurs directe, com en (1) o en (2), on veiem l'alternança de *fer* amb *dir*:

- (2) Només un dia, així que em veu entrar, em *va dir*: «Oi que endevino que heu tingut carta del Joan?» En *contestar*-li que no, *va fer*: «És clar, per què ha d'escriure? Però m'estranya haver-me equivocat». (BENGUEREL, Xavier (1939): *Sense retorn*)

Les qüestions de recerca que plantegem en aquest treball són les següents:

1. Quines són les condicions que permeten interpretar *fer* com a verb de dicció?
2. Quines són les variables significatives en els usos identificats?
3. Quines construccions amb *fer* es poden considerar casos intermedis entre la dicció i l'emissió de sons?
4. L'ús de *fer* presenta alguna especificitat des del punt de vista pragmàtic?

Per respondre a aquestes qüestions, hem fet una cerca dels contextos en què apareix el lema *fer* seguit de discurs directe en el *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana (CTILC)* de l'Institut d'Estudis Catalans. Hem seleccionat els casos de dicció i també els casos intermedis entre dicció i acció (contextos pont) i hem analitzat les variables rellevants per a l'estudi de *fer* com a verb de dicció.

Partim del concepte de construcció, com es presenta en les obres de Goldberg (1995, 2006). Des de la gramàtica de construccions, una construcció és entesa com la interrelació entre els aspectes formals (fonètics, morfològics i sintàctics) i els interpretatius (semàntics i pragmàtics) d'una estructura lingüística que respon a un patró més o menys recurrent. Així, la interpretació de *fer* com a verb de dicció demana una construcció específica en què l'objecte de *fer* siga interpretable com a discurs citat.

Els resultats del nostre estudi indiquen que, quan *fer* introdueix discurs directe, sol tenir un subjecte humà i sol introduir un enunciat verbal (reproducció de paraules corresponents a una altra enunciació), però també pot introduir paraules no vinculades a una enunciació efectiva (com ara una citació) i, encara, gestos i sons, casos que constitueixen contextos pont entre l'acció, que és el significat bàsic de *fer*, i la dicció. A més, l'ús de *fer* com a verb de dicció es relaciona amb els usos que té com a verb lleuger combinat amb un complement lingüístic (*fer una pregunta*, *fer un comentari*, etc.). La construcció amb *fer* com a verb de dicció es vincula a la introducció de veus en la narració, cosa que condiciona la morfologia verbal (temps de passat) i els elements opcionals que hi apareixen (datiu, conjunció *i*, expressions temporals).

L'article s'estructura de la manera següent. Partim d'una visió general del verb *fer* des d'un punt de vista lexicogràfic i gramatical, cosa que permet establir la polisèmia que el caracteritza. Aquesta descripció es completa amb un repàs dels treballs dedicats als usos marcats de *fer*, com a verb lleuger i com a verb de dicció. L'estudi de corpus s'inicia amb la metodologia d'anàlisi, el corpus i les variables analitzades, que dona pas a una anàlisi qualitativa i quantitativa de les variables rellevants en l'anàlisi: semàntica verbal, tipus de subjecte, tipus d'objecte, morfologia verbal i constituents opcionals. Els resultats es resumeixen i analitzen globalment en l'apartat de discussió, previ a la conclusió.

2. ESTAT DE QÜESTIÓ

2.1. DICCIONARIS I GRAMÀTIQUES

El verb *fer* és, sens dubte, un dels mots més freqüents i versàtils del català. En l'ús prototípic, és el verb d'acció per excel·lència. També forma un gran nombre de locucions, atès que té un ús freqüent com a verb lleuger, aspecte que s'ha tractat amb detall en la bibliografia especialitzada (Espinal 2004, Castell 2011, Ginebra / Navarro 2015, Schmid 2016).

L'ús de *fer* com a verb de dicció queda recollit en els principals diccionaris, on s'exemplifica acompanyat de discurs directe i relacionat directament amb els usos no

marcats de *dir*. El *DIEC* (s. v. *fer*, accepció 8.1) l'identifica amb el verb *dir*, la primera accepció del qual transcrivim a continuació.

FER 8 *l v. tr.* [LC] DIR¹. *Llavors ell va fer: «De cap manera!»*

DIR 1 *l v. tr.* [LC] Algú, fer conèixer (allò que pensa) per mitjà de paraules, o del llenguatge escrit o àdhuc d'un signe qualsevol. *Digueu-me el vostre pensament. Digueu-hi la vostra; vull saber què en penseu, d'això. M'ho ha dit tot. No em va voler dir res del que havia passat. Digueu-li que vingui. No m'ho farà dir dues vegades. Si no hi anem, què dirà ell? No cal dir que tots hi anirem. Estan tan secs els carrers que un diria que no ha plogut. Si fem això, no hi diria res ell? Què et diu en la seva carta? L'autor ja ho diu ben clarament en el pròleg. Si no ho ha dit amb paraules, ho ha dit amb la mirada. [...] (DIEC)*

Aquesta equivalència, si bé existeix en el nivell de la definició de la primera accepció (no necessàriament en la resta d'accepcions, que no hem transcrit), clarament no existeix pel que fa als exemples més que unidireccionalment. L'exemple de *fer* (*Llavors ell va fer: «De cap manera!»*) admet substitució per *dir*, però, en canvi, cap dels exemples de *dir* admetria la substitució per *fer*. Per tant, hi ha una asimetria entre els dos verbs que el diccionari no explica.

El *DDL* conté una descripció d'usos més completa. Inclou l'ús de *fer* vinculat a la dicció en les accepcions *7a* i *7b*.

7a. [N₁ V N₂] (N₁[humà]; N₂[cosa]) Dir^{1a}. *Àdhuc en Lluís s'hi divertia; i, tot mordius, mordius, treia de tant en tant la boca de dintre el coll del garrinot i feia “ah! ah!” per a despertar algun eco.* [Ruyra (1919): N, p. 27]ⁱ. *Però el conserge ja tornava i, de mig passadís estant, li feia amb displicència: —Passi!* [Oller (1930): N, p. 92]ⁱ.

•**7b.** [N₁ V N₂ (a N₃) (amb N₄); [N_{1i} V que Vsubj_{2j} (a N_{3j}) (amb N₄); [N₁ V que ADV₂ (a N₃) (amb N₄)] (N₁[humà]; N₂[cosa]; N₃[humà]; N₄[part del cos, gest]) Indicar [una cosa]₂ [a algú]₃ [amb una part del cos, amb gests]₄. ⇒ ~ *adeu*, ~ *que sí*. *En el moment de varar el doctor Arruga [...] ens fa adéu, amb el mocador, des de la terrassa.* [Pla (1966): N, p. 292]ⁱ. *Fa que marxi amb el gest.* [Brossa¹ (1983): T, p. 58]ⁱ. *Corre cap a una casa i truca. La porta s'obre. Es veu com li fan que N Wang torna a poc a poc.* [Serrallonga (1967) [T]: T, p. 10]ⁱ.

L'accepció *7a* reenvia a *dir* definit com a «Fer conèixer [una informació, un pensament, una impressió, un sentiment]₂ [a algú]₃ [per mitjà del llenguatge]₄». Observem que aquesta accepció és pròpiament de dicció i preveu un subjecte humà i un objecte inanimat, que, segons els exemples, correspon a una interjecció o a discurs directe, cosa que ja amplia el camp d'anàlisi. Aquest camp queda encara més ampliat en l'accepció *7b*, que no és pròpiament de dicció sinó que inclou gestos relacionats amb expressions verbals (*adeu, ves-te'n, sí/no*).

El *DCVB* inclou l'ús de *fer* dins de l'accepció 5 (causar, ocasionar un efecte), que conté diversos casos en què *fer* actua com a verb lleuger: *fer soroll, fer mal, fer un forat, fer sang, fer foc, fer falta, fer fred, fer calor*, etc.

|| **5.** Causar, ocasionar un efecte. «Fer soroll»; «Fer mal» (a algú); «Fer un forat». [...] **Fer sang** (a una persona o animal): provocar la sortida de la sang del cos per una ferida.

Fer foc: encendre foc, o disparar una arma de foc. **Fer falta:** ésser necessari, trobar-se a mancar. «Els diners que he malgastats, ara em fan falta». **a) refl.** Produir-se. E foren fetes tenebres, Serra Gèn. 56.—**b) impers.**, en locucions referents a fenòmens meteorològics. **Fer fred, Fer calor, Fer bon (o mal) temps, Fer un temporal,** etc. Estauen al foch, car feya fret gran, Passi cobles 20.—**c)** per ext., Tenir una certa influència o importància. «No hi fa res si tu te'n vas». «Tant me fa que te'n vagis com que quedis». «Què hi fa si som pobres! Mentres tinguem salut!» Què'm fa a mi que tot lo mon ho sàpia...?, Tirant, c. 199.—**d) absol.**, Dir. Jo sí, jo sí! va fer-li a l'orella el jove, Massó Croq. 70. Així estem? va fer l'hostaler, Ruyra Parada 158. M'han dit que éreu trovador, | feia am veu acaricianta, Maragall Enllà 19.

Observem que en la subaccepció 5d *fer* es fa equivaldre a *dir* i els exemples són de discurs citat.

Coromines, en el *Diccionari etimològic (DECat I, p. 955)*, inclou l'ús de *fer* com a verb de dicció amb exemples en què el verb va posposat a una intervenció en discurs directe. A més, observa que *fer* com a verb de dicció es troba en altres llengües romàniques, com el francès, l'occità i l'italià, i destaca que no existeix en castellà: «L'ús com a verb substituït de 'dir', comú en general a les llengües rom. (si bé repel·lit pel castellà) ha estat desenrotllat especialment en fr., oc. i cat. (en it. és molt familiar i en pres. històric [...])». Coromines esmenta que s'utilitza de manera gairebé exclusiva en narracions dialogades i en temps de passat. Constata que és un ús que es troba en algun text medieval, com la *Faula* del mallorquí de Torroella (c. 1400), i en textos posteriors.

Quant a la menció del verb *fer* com a verb de dicció en les gramàtiques del català, la *GIEC* (2016: 1026) en parla d'una manera relativament indirecta.

D'altra banda, si bé la majoria dels verbs que admeten el discurs indirecte accepten també el directe (els de dicció, ordre, opinió, etc.), n'hi ha d'altres que només són possibles en el discurs directe, com ara *interrompre*, *proseguir*, *tallar*, *apostrofar*, *escriure* o *fer*: «Ja t'està bé, per poca-solta», *el va interrompre ella*; *L'avi l'ha tallat*: «Ja n'hi ha prou!»; *I ell que li fa*: «Bon dia, bufona». Com mostren els exemples apuntats fins ara, els verbs que introdueixen el discurs directe poden aparèixer davant de l'enunciat que es reproduceix literalment, però també darrere o en posició medial.

Aquesta gramàtica també inclou, en lletra menuda, la possibilitat que *fer* introduïska una onomatopeia.

Malgrat les seves característiques interjectives, aquests mots solen funcionar com a noms (*Es va adormir amb el xim-xim pausat de la pluja*), complements del verb *fer* (*El guisat ja fa xup-xup*) o adverbis (*Se n'anaven ranya-rany ranya-rany*), cosa que fa difícil classificar-los en una classe de mots concreta. (*GIEC* 2016: 1291)

En el capítol dedicat a la subordinació substantiva de la *Gramàtica del català contemporani*, Villalba (2002: 2302) recull l'exemple del *DIEC* quan parla dels verbs que poden introduir discurs directe, però no desenvolupa el tema ulteriorment.

(3) I aleshores va fer: “¡De cap manera!”

Podem concloure, doncs, que l'ús del verb *fer* com a verb de dicció es reconeix en les fonts lexicogràfiques i gramaticals fonamentals en l'estudi del català, però, en general, ha rebut poca atenció fins ara, cosa que es comprova també en altres fonts de consulta. Per exemple, no apareix citat en l'extensa llista de verbs de dicció que podem trobar en el portal *ésAdir* (<https://esadir.cat/gramatica/sintaxi/Verbs_declaratius>) més que com a verb lleuger en locucions de dicció (*fa explícit, fa notar, fa visible, fa palès, fa ressaltar, fa broma*). En la següent secció, presentem alguns estudis que mencionen l'ús de *fer* com a verb lleuger i com a verb de dicció en català i també en altres llengües.

2.2. ESTUDIS PREVIS DE *FER* COM A VERB DE DICCIÓ

Més enllà de diccionaris i gramàtiques, els usos de *fer* com a verb de dicció apareixen esmentats en obres relativament antigues. Spitzer (1924) examina l'ús de *fer* com a verb de dicció en diverses llengües romàniques, entre les quals destaca el francès:

- (4) Que sais-je! *fit* la Comtesse, lâchant ce pauvre souvenir comme une plume dans la tempête, avec plus de hauteur encore que de fatalism. (Durtain, Luc. *Le source rouge*, 1924: 85; *apud* Spitzer 1924: 353)

Spitzer (1924: 351 i ss), argumenta que *faire* en francès o *fare* en italià com a verb de dicció tenen inicialment una funció d'imitació, que es dona quan introdueix onomatopeies i interjeccions. Aquest ús seria l'origen de l'ús de dicció, com posteriorment argumentaran Petersmann (2001: 446) o Guardamagna (2010). Spitzer (1924: 355) observa que *faire* ja tenia usos de verb de dicció en francès medieval, freqüentment usat en present històric, fet que l'autor explica postulant que *faire* té un grau major de "vivacitat" en comparació amb *dire* (1924: 361). Afegeix que l'ús de dicció de *faire/fare* podria haver existit ja en llatí tardà (1924: 350), cosa que investiga més detalladament Petersmann (2001), el qual addueix exemples com (5):

- (5) Et cum adpropiabunt tempora arguendi et vindicta surgit de reges participes scelerum et punientes eos. Et ipsi dividuntur ad veritatem; propter quod *factum fuit*: «Devitabunt iustitiam et accedent ad iniquitatem». (Assumpt. Mosis 5,3; *apud* Petersmann 2001: 443)

Segons que recull Petersmann, J. Tromp tradueix *propter quod factum fuit* com a «wherefore it has been said», és a dir, com a verb de dicció.¹

Per tant, l'ús de *fer* com a verb de dicció no es pot caracteritzar com a una innovació ni com un fenomen exclusiu del català, sinó que sembla ser un fenomen romànic, fins i tot existent ja en llatí.

1. TROMP, J.: *The Assumption of Moses. A Critical Edition with Commentary*. Leiden / New York/ Köln.

La bibliografia més actual dedica poc espai a aquest tema i se centra sobretot en els usos de *fer* com a verb de suport o verb lleuger (Espinal 2004, Castell 2011, *GIEC* 2016, Ginebra / Navarro 2015, Schmid 2016). De fet, la *GIEC* (2016: 22.2.1.1) el descriu com el principal verb lleuger del català, en alternança amb *donar*, i assenyalava que forma predicats d'activitat, no idiomàtics i idiomàtics, que impliquen creació, generació o producció, controlada o no, com *fer broma*, *fer vacances*, *fer salut*, *fer classe*, *fer caixa*, *fer nosa*, etc., predicats de tipus atributiu, com *fer x centímetres/pams*, *quilos*, *fer de pagès*, *fer panxa*, etc., i menys freqüentment, altres predicats com *fer fora*, *fer-se enrere*, *fer tard*, *fer curt*.² També forma predicats meteorològics (*fer bo*, *fer fred*, *fer bon temps*, etc.).

Schmid (2016), adoptant una perspectiva contrastiva amb l'alemany, constata la gran freqüència i varietat d'usos de *fer*, cosa que també es pot comprovar en el treball d'Espinal (2004), en què es discuteix la sintaxi de construccions idiomàtiques amb verbs lleugers, concretament amb *fer*, *tenir* i *posar*, en el de Castell (2011), en què *fer* és el verb de suport més freqüent dels analitzats (amb quaranta-vuit casos) en diccionaris de català, o en el de Ginebra / Navarro (2015), que contrasta les locucions amb verb lleuger en català i en castellà. Schmid destaca que l'ús de *fer* sovint s'associa amb un ús idiomàtic o diferencial, signe de "catalanitat", com comentarem més endavant (apartat 4).

Dins de la gran varietat d'usos de *fer*, Schmid (2016: 122-126) també menciona l'ús com a verb de dicció en català i el compara amb *machen* 'fer' en alemany, que, com *hacer* en espanyol (Palacios Martínez 2014: 106), pot introduir sons d'objectes inanimats, sons d'animals (onomatopeia) i interjeccions que produeixen els humans, però, en canvi, no s'utilitza per a introduir discurs directe. Analitzant les traduccions del verb *fer* de dicció del català a l'alemany, l'autora observa que en alemany es recorre a verbs de dicció més específics, com per exemple *sagen* 'dir', *meinen* 'opinar' (6), *fragen* 'preguntar' (7), com il·lustra l'autora.

- (6) a. —Devia quedar tocada, la Silvia —*va fer* el Borja.
 b. «Und Silvia hat das wohl nie verwunden ...», *meinte* Borja
 (Schmid 2016: 124)
- (7) a. —¿Lluís Font, diu? ¿El polític? —*va fer* un dels policies tot sorprès.
 b. «Lluís Font, sagen Sie? Der Politiker?» *fragte* der eine Polizist verdutzt.
 (Schmid 2016: 125)

En alguns casos, s'elideix completament el verb de dicció en la traducció a l'alemany on s'utilitza *fer* de dicció en català (8):

- (8) a. —¿I què? ¿Ja el tens, el meu regal? —*va fer*.
 b. «Und mein Geschenk? Hast du's schon?» (Schmid 2016: 123)

El fet que *fer* com a verb de dicció s'haja estudiat poc fins ara, que només hi trobem referències esparses i sovint indirectes, pot ser conseqüència de la seua vinculació amb

2. Podeu consultar una llista completa d'aquests predicats en la *GIEC* (predicats d'activitat, Quadre 21.1, <<https://giec.iec.cat/textgramatica/codi/21.2.1.1a>>; predicats de tipus atributiu, Quadre 21.2, <<https://giec.iec.cat/textgramatica/codi/21.2.1.1b>>).

contextos informals, com constata Guardamagna (2010) basant-se en intuïcions d'informants i en dades de corpus relatives a l'italià. Guardamagna assenyala: «The presence of *fare* as an introducer of reported speech in narrative texts, where it does not show its elsewhere typical interpretation as a colloquialism, were usually overlooked by the informants» (2010: 1).

El treball de Guardamagna (2010) és dels pocs treballs monogràfics sobre el tema de què tenim constància, i, sens dubte, el més complet. Les coincidències entre català i italià, com veurem més endavant (apartat 3), són moltes. L'autora constata l'ús de *fer* com a verb de dicció en italià amb exemples com (9), paral·lel als exemples en català que hem vist:

(9) Un egocentrico incontra un amico e gli *fa*: «Ciao, come sto?»

En el seu treball, l'autora identifica aquest ús en tres corpus distints:

- (i) 40 casos en el corpus *Coris*, sobretot vinculat a prosa narrativa (34 casos) i usat en primera i tercera persona del present i sobretot del passat simple (31 casos).
- (ii) 76 casos en el corpus *itWac*, conjugat en primera o tercera persona del passat simple en la majoria de casos (48), però també en present, perfect, imperfect, i usat sobretot en contes (49 casos).
- (iii) 49 casos en *C-Oral Rom*, en aquest cas sobretot en present (27 casos) i vinculat al registre familiar-privat.

Guardamagna s'ocupa, a continuació, de determinar les asimetries entre *fer* com a verb de dicció i *dir*, com veurem en l'apartat de discussió (apartat 4), i planteja una teoria sobre la construcció que conté *fer* i la relació amb el concepte de subordinació. L'autora conclou que *fare* no s'ha d'entendre com un verb polisèmic. Una vegada inserit en una construcció de discurs directe, típicament expressada amb *dir*, el significat de *fare*, que és compatible amb el de *dir*, canvia pel que l'autora denomina com a “mecanisme d'herència semàntica”:

Following this approach [construction grammar], it is in fact sufficient to state that *fare* is a verb able to fill the SAY slot of the construction. In order for this to happen, it is not necessary to postulate that *fare* is polysemous, having two meanings 'to say' and 'to do/make'. The semantics of 'saying' can only be retrieved when *fare* is in the reported speech construction, i.e. is inherited from the construction itself. This means that *fare* does not inherit the semantics of saying in other constructions [...]. (Guardamagna 2010: 10-11)

Igual com va fer molt abans Spitzer (1924), Guardamagna atribueix el pas de verb de producció a verb de dicció a contextos pont constituïts pels usos de *fer* com a introductor d'onomatopeies (*batte i piedi e fa /tun tun tun!*) i interjeccions (“*Uff!*” *fece* *Ciro*)³ i també com a introductor de gestos relacionats amb discurs citat.

3. L'autora parla també de marcadors del discurs, però o bé són casos d'interjeccions impròpies, com *gràcies*, o de marcadors que remeten a un ús oracional normal que s'ha interromput per motius conversacionals normals (“*E allora...*” *fece* *il fanciullino*).

Finalment, Guardamagna planteja una anàlisi contrastiva, basada en un qüestionari enviat a parlants de diverses llengües europees, complementat amb consultes al corpus *C-Oral Rom* i converses amb els informants. Conclou que almenys cinc llengües europees (italià, català, francès, grec i noruec) usen *fer* com a verb de dicció i que l'italià, el català, el francès, el grec i el romanès, que també usa *fer* com a verb de dicció d'una manera molt limitada, admeten l'ús de *fer* per a introduir discurs directe i onomatopeies.

Alguns treballs sobre el francès confirmen que es tracta d'un ús que també existeix en aquesta llengua. Cheshire i Secova (2018) en constaten l'ús en un estudi sobre noves expressions de citació en el francès de París fet amb un corpus de joves. Parteixen de l'anàlisi de *genre* i altres construccions equivalents com a introductores de discurs directe, un fenomen relativament recent que s'observa en diverses llengües del nostre entorn i que se sol atribuir a un calc de la construcció de l'anglès BE LIKE com a introductora de discurs citat. En el seu estudi identifiquen i classifiquen els casos de discurs citat en el corpus de gent jove (entre 12 i 19 anys) i els comparen amb un corpus de gent gran (entre 60 i 88 anys). L'anàlisi inclou diverses dades d'interès. D'una banda, identifiquen casos de discurs citat introduït per *dire, faire, être (être là, être comme ça)* o també sense verb i marques de citació emergents com *genre, en mode o style*, paral·leles a *like* en anglès. Un resultat relativament tangencial en el seu estudi però central en el nostre és l'ús, molt freqüent, del verb *faire* com a introductor de discurs citat en el grup de joves. Observen que el tret que més clarament diferencia el grup de la gent jove (nascuda entre 1995-2001) de la gent major (nascuda entre 1923-1948) és justament la introducció de citació amb el verb *faire* (314/1023 exemples) com en (10):

(10) Il fait «ouais <rire> hmm bonne nuit» (Cheshire / Secova 2018: 213)

Les autores argumenten que, a diferència dels casos amb *genre* i similars, l'ús de *faire* com a verb de dicció no es pot considerar una innovació, atès que, basant-se en Marnette (2006), es pot afirmar que es tracta d'un ús que ja existia en francès medieval (2018: 212-13).⁴ El consideren, doncs, un cas de reaparició.

Per acabar, l'ús de verbs d'acció generalitzada com a verbs de dicció o de citació s'ha observat en algunes llengües no romàniques. Schultze-Berndt (2008: 191 i ss) en dona exemples de llengües del nord d' Austràlia (estudiades per Rumsey 1990, 1994 i McGregor 1994), llengües papueses (Foley 1986: 119) i algunes llengües africanes (Güldemann 2001, Cohen *et al.* 2002).

En resum, els estudis sobre el verb *fer* en català s'han centrat en els seus usos com a verb lleuger. Alguns estudis apunten a usos com a verb de dicció en llengües com l'italià i el francès, i també en altres llengües no romàniques, amb una extensió i unes característiques difícils de determinar, excepte en el cas de l'italià, descrit amb detall i que mostra uns usos paral·lels al català, com podrem comprovar en els apartats següents. Cal, doncs, un estudi sistemàtic dels usos de *fer* com a verb de dicció en català, així com dels contextos pont identificats en la bibliografia.

4. També Spitzer (1924: 355 i ss) i Coromines (*DECat*) constataren l'ús de *faire* com a verb de dicció en francès medieval.

3. L'ESTUDI

En aquesta secció presentem l'estudi de corpus del verb *fer* com a verb de dicció en català. Primer, descrivim el corpus i la metodologia d'anàlisi. A continuació, presentem l'anàlisi qualitativa i quantitativa segons les variables identificades com a rellevants.

3.3. CORPUS I METODOLOGIA

La recerca que presentem en aquest article es basa en les dades del *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana (CTILC)*. El CTILC (<<https://ctilc2.iec.cat/scripts/>>) inclou textos escrits entre 1832 i 2018, de gèneres literaris (narrativa, poesia, teatre, assaig literari) i no literaris (assaig no literari, premsa, manuals, etc.). S'hi inclouen traduccions de llengües estrangeres (12,9 %). Es tracta d'un corpus en ampliació constant, que, actualment, inclou més de 100 milions de paraules (cfr. <<https://ctilc2.iec.cat/scripts/CTILCQDadesNum.asp>>), de les quals un 43 % corresponen a textos literaris i un 57 % a textos no literaris. Conté textos en les diferents varietats del català, amb predomini de la varietat central (78 %), seguida del valencià (8 %), els parlars baleàrics (7,3 %) i el nord-occidental (6,4 %).

Per a l'anàlisi, hem fet una cerca que permet seleccionar contextos en què apareix el verb *fer* (amb les diferents variants ortogràfiques i morfològiques) com a introductor de discurs directe. Amb aquest objectiu, hem cercat el lema FER seguit de dos punts ('FER:'), cosa que ens ha permès reduir la quantitat ingent de resultats que implicaria la cerca del lema FER sense cap restricció.⁵ Aquesta cerca ha ofert 1.318 concordances, de les quals 785 corresponen a usos que no són de dicció, sinó d'acció o gramaticalitzats (com *si fa no fa*), 381 són casos clars d'usos de dicció i la resta són casos intermedis entre dicció i acció, com es mostra en la taula 1.

5. Aquesta cerca no permet trobar els casos en què *fer* de dicció va darrere d'un complement d'estil directe, com en (i).

(i) —A què ve això? *féu* la Julie. (BEZSONOFF I MONTALAT, Joan-Daniel (1996): *Les rambles de Saigon*)

N'hem fet una cerca il·lustrativa, que es discutirà en l'apartat 4.1. Tanmateix, la cerca sistemàtica i l'anàlisi d'aquests casos depassa els objectius d'aquest treball.

	Tipus de construcció	N	
dicció (<i>fer</i> = <i>dir</i>)	verb de dicció	381	476
	casos intermedis (subjectes inanimat, usos metalingüístics)	95	
dicció-acció	casos intermedis (reproducció de sons)	40	57
	objecte gestual	2	
	verb lleuger + complement lingüístic	15	
no dicció (acció i altres)			785
TOTAL			1.318

Taula 1. Classificació general de les concordances ('FER:') en CTILC.

Així, una vegada eliminats els casos en què *fer* no introdueix discurs directe (785 casos, 60 %) i identificats els casos en què *fer* equival a *dir* i introdueix una enunciació subordinada (381 casos, 29 %), queden un grup important de casos intermedis, que hem classificat en diversos grups. En primer lloc, hi ha casos intermedis en què *fer* és substituïble per *dir* (noranta-cinc casos, 7 %), de manera que els casos en què *fer* equival estrictament a *dir* en són 476 (36 %). En segon lloc, hi ha quaranta casos intermedis, en què no es reproduïxen paraules sinó sons, i dos casos en què es reproduïxen gestos. Finalment, hi ha quinze casos en què *fer*, com a verb lleuger, va seguit d'un sintagma nominal lingüístic.

La primera anàlisi dels exemples ens ha permès identificar les variables rellevants per a analitzar l'ús de *fer* com a verb de dicció i els aspectes semàntics, morfosintàctics i pragmàtics que s'associen a aquests usos. Les variables poden afectar el verb, el subjecte, l'objecte o la construcció, en general, com es mostra en la taula 2.

Variable	Tipus	Opcions
Variables relatives al verb	Semàntica del verb	verb de dicció o no, casos intermedis
	Morfologia verbal	persona/nombre i temps
Variables relatives al subjecte	Tipus de subjecte	humà, animal (personificat, no personificat), no animat (metonímia, citació, metalingüístic)
Variables relatives a l'objecte	Tipus d'objecte	oracional, interjecció, metalingüístic, onomatopeia
	Modalitat oracional	declarativa, interrogativa, imperativa, exclamativa, desiderativa, dubitativa
Aspectes relatius a la construcció	Oració principal	presència del datiu i combinació amb elements rellevants (adjunts temporals, conjuncions, etc.)
	Completiva	presència de vocatius o interjeccions

Taula 2. Variables analitzades.

Una vegada filtrats els resultats de la cerca en el corpus, els exemples s'han inclòs en una base de dades, s'han anotat i han estat revisats entre dues persones. Finalment, s'han analitzat tenint en compte la interacció entre les diverses variables.⁶

En els apartats següents, presentem l'anàlisi qualitativa i quantitativa de les dades del corpus seguint les variables rellevants.

3.4. ASPECTES SEMÀNTICS VERBALS: USOS DE DICCIÓ I INTERMEDIS

La cerca en el corpus ens ofereix molts casos de 'FER:' que no corresponen a la construcció en què *fer* introdueix discurs directe, com en (11), un exemple clar de *fer* com a verb transitiu agentiu:

- (11) Jo només puc *fer* el que *faig*: viure i estimar-te. (FERRAN DE POL, Lluís (1956): *La ciutat i el tròpic*)

A més d'aquest ús prototípic com a verb d'acció, hem identificat l'ús de *fer* com a verb lleuger (per exemple, *fer un passeig*) i com a proforma (*fer-ho*). En quinze casos del corpus la introducció de discurs directe va a càrrec d'una locució verbal formada per *fer* seguit d'un nom lingüístic.

- (12) L'únic comentari que va *fer*: /Encore une brave française\. (PÀMIES, Teresa (1974): *Va ploure tot el dia*,)

En (12) *fer* actua com a verb lleuger o de suport. Notem que, en un únic cas, considerat com a no dicció ni intermedi, la forma *fer-ho* remet anafòricament a una acció verbal (13):

- (13) En veure na Joana amb aquell posat de mestressa la va voler insultar, i *ho va fer*: /aua véeeess-te'n metessa\. (OLIVER, Maria-Antònia (1972): *Cròniques de la molt anomenada ciutat de Montcarrà*)

Aquests casos queden descartats de l'anàlisi, per tal com la funció de predicat que introdueix discurs citat no correspon a *fer* sinó a la combinació de *fer* + N o a la proforma verbal *fer-ho*.

L'anàlisi se centra en els contextos en què *fer* s'utilitza com a verb de dicció intercanviable amb el verb *dir*, cosa que queda de manifest en exemples en què tots dos verbs alternen amb un mateix significat (14):

- (14) «Vós direu», em va *dir* mostrant-me una poltrona; i, asseient-m'hi, vaig *fer*: «Perdó, jo no dic res». (SOLDEVILA, Ferran (1951): *L'hostal de l'amor*)

6. Algunes variables analitzades no han donat resultats destacables. És el cas de la modalitat oracional, que, tanmateix, es comenta en l'apartat 3.4, i el de la presència de vocatius, interjeccions i altres marques en l'objecte (discurs citat), que no ha mostrat cap resultat digne de comentari.

A banda dels exemples en què l'ús és clarament de dicció, hi ha usos que hem considerat intermedis entre dicció i no dicció. *Fer* introdueix discurs directe però l'objecte no correspon pròpiament a la reproducció de paraules (és a dir, no hi ha discurs citat, en sentit estricte). El primer cas intermedi entre dicció i no dicció és quan el subjecte és un animal no personificat i l'objecte correspon a una onomatopeia o similar.

- (15) *Un gall fa*: quiquiriquí; després *fa*: cocoricó. (PLA, Josep (1953): *Les hores*)
 (16) Era el Madrid dels testos d'aufàbrega, de les persianes verdes, de les cornises fines sota el cel enorme de Castella, dels empedrats horribles, de la grisor taboadesca i burocràtica i d'aquelles *guatlles* engabiades que se senten a les nits de primavera pels carrers solitaris i que *feien*: «blat segat! blat segat!». (PLA, Josep (1933): *Madrid*)

Es tracta d'usos intermedis entre la dicció i l'emissió de sons no articulats. En el primer cas, és clar que hi ha reproducció de so no lingüístic (onomatopeia animal). En el segon cas, hi ha paraules, però, en realitat, es reproduueix, literàriament, la sensació auditiva que causa un so animal.

També és intermedi entre dicció i reproducció de so el cas en què l'objecte correspon a la producció (o imitació) de sons d'instruments o música (17) o d'objectes sonors (18):

- (17) —Doncs jo recordo *un vals* del teu papà que *fa*: *na, na-na-na, na-na, na-na-na*. (PLA, Josep (1951): *Un senyor de Barcelona*)
 (18) *I la campaneta va fer*: *daling, dalong!*, però l'home se la va mirar malament i la campaneta va callar. (ALBANELL, Pep (1984): *Dolor de rosa*)

Com en el cas dels animals, amb aquesta mena de subjectes inanimats, *fer* no s'equipara a *dir* sinó a *emetre un so*. El mateix s'esdevé en alguns casos, pocs, en què es fa referència a persones que emeten un so que no correspon a una paraula (19), com demostra el fet que sona com a mínim forçat substituir *fer* per *dir*:

- (19) ai! i feia tant de nina amb son vestit clar d'estiu que *els minyons li feien*: *xiu! xiu, xiu, que els minyons li feien: xiu!*. (GRANDÓ, Carles (1932): *Fa sol i plou*)

Més separats de la dicció, però encara intermedis, són certs casos de reproducció de gestos sota la forma de discurs directe (20):

- (20) a. Y'l jutge va anar seguint; y, *amb el cap, feya*: *que si, que si*. (CASEPONCE, Esteve (1907): *Contes vallespirenchs*)
 b. El meu company em *feia*: «*pren, pren*» *amb el cap*, i jo les vaig prendre. (PUIG I FERRETER, Joan (1934): *Camins de França*)

En (20) el que es reproduueix no són paraules, pròpiament, sinó gestos, en algun cas, expressats verbalment (20b), però, tot i això, no hi podem substituir *fer* per *dir*. Observem que, en els dos casos, el gest es realitza amb el cap, aspecte que sembla significatiu

per la vinculació del cap amb el llenguatge, en contraposició, per exemple, amb la mà. No diríem, per exemple, *Feia amb la mà: adeu, adeu*, amb dos punts o, en tot cas, no ho interpretaríem com a acció verbal o intermèdia sinó com a purament gestual. Hi ha també un cas intermedi, en què una producció verbal acompanya un gest (21).

- (21) De vegades els *faig*: *Aquest (el del mig) és el pare.* (VILLATORO, Vicenç (2014): *Un home que se'n va*)

Aquest cas, en canvi, es classifica com a exemple de dicció, atès que admet la substitució de *fer* per *dir*, criteri que utilitzem per a determinar si el cas intermedi entra en el grup de dicció o de no dicció.

3.5. EL SUBJECTE DEL VERB *FER*_D

Com hem dit i hem vist exemplificat, *fer* com a verb de dicció sol demanar un subjecte humà (22).

- (22) I *el senyor jutge* va fer: Tot evidencia que els dos detinguts pertanyen a una banda criminal anomenada de la Mà Negra. (RIBA, Carles (1928): *Sis Joans*)

També funcionen com els subjectes humans, les personificacions d'animals o coses, que trobem en contes i menys freqüentment en altres obres literàries.

- (23) a. I *el Gat* que li fa: —Saps què pensava, Peret? Que ets molt egoista.
(ANGLADA, Lola (1928): *En Peret*)
b. Tantost sa mare és fora i el llumet d'oli és apagat, En Peret s'estranya de sentir *les veus dels bolets*, que fan: —Tinc fred!
(ANGLADA, Lola (1928): *En Peret*)
c. *El riu* fa: —T'enviaré un perfum d'illa. (BARTRA, Agustí (1946): *L'arbre de foc*)

Semblantment, són equiparables als subjectes humans aquells que corresponen a certs subjectes no animats, com en (24):

- (24) a. De cop i volta, *una veu cridanera* fa: —Estelrich, ara que estem en intimitat; per què no ens feu una miqueta de Jean-Jacques Brousson.
(Mirador. Setmanari de literatura, art i política, 3, Barcelona, 1929)
b. Tothom pregunta: —Què passa, què passa? Però fora deuen seguir pegant-se, el batibull encara augmenta, hi ha més *crits*; *un de molt estrident* fa: Tapeu li la boca! Fora! (PEDROLO, Manuel de (1967): *Totes les bèsties de càrrega*)

En el corpus, generalment, aquests subjectes inanimats corresponen a *veu* i en un cas correspon a *crit*, i s'interpreten metonímicament com algú que parla.

Cal notar, a més, casos de referència humana de caràcter impersonal:

- (25) a. A Torrent *farien*: «Mira com torna Raurill amb la cua entre cames!»
(BARBAL, Maria (1993): *Càmfora*)
b. — Hulks! Joe va fer una tosseta de retret, que era com *qui fa*: —Bé, ja us ho havia dit. (CARNER, Josep (1934): *Les grans esperances de Pip*)

En (25a) interpretem que el subjecte són els habitants de la ciutat de Torrent i en (25b) es fa referència a un parlant indeterminat genèric.

Propers a la dicció, però amb un caràcter perifèric, són els casos en què el subjecte és inanimat i l'objecte correspon a una mena de citació: cançons, escrits (cartes, contes, poema, anunci, descripció, rètol...) o a expressions lingüístiques, en general (frases, dites...), com veurem amb més detall en l'apartat següent.

- (26) Hi ha *una cançoneta* que té una tornada que fa: «Eres mi vida y mi muerte | te lo juro compañero | no debía de quererte | no debía de quererte | y sin embargo te quiero». (PUBLICACIONS PERIÒDIQUES: *Avui*, 2.287, Barcelona, 1983).

Es tracta d'usos amb un caràcter metonímic (l'objecte comunicatiu per la persona que l'emet). Com que *fer* es pot substituir per *dir*, els classifiquem com a verbs de dicció.

Finalment, resulten molt interessants els casos de subjecte no animat de caràcter lingüístic, que mostren també un procediment metonímic de referència indirecta a un subjecte parlant.

- (27) *Axís, pagar fa: paguí, pagui i pagués*. (VALLÈS, Emili (1904): *Resum de gramàtica catalana*)
(28) És amb solucions dels propis elements i del propi geni de l'idioma nacional que el francès *fa: /Je suis en train d'écrire* on l'anglès *diu: /I am writing* i el català: *Jo estic escrivint*. (DALMAU I GENER, Delfí (1936): *Glossari doctrinal*)

En els exemples anteriors, el subjecte és un verb (*pagar*) i un idioma (*francès*). Es tracta de casos poc freqüents i idiomàtics, no exactament equiparables. Mentre que en (27) *fer* no es pot substituir per *dir*, en (28) *fer* es substituïble per *dir*, com mostra explícitament l'exemple en què alternen *fer*, *dir* i l'elisió del verb de dicció.

La taula 3 mostra els resultats quantitius de l'anotació del tipus de subjecte de *fer*, segons l'animacitat:

Grau d'animacitat	N	%
humà	340	71,4 %
personificat	57	12 %
humà per metonímia	13	2,7 %
inanimat (citació/metalingüístic)	66	13,9 %
Total	476	

Taula 3. Tipus de subjecte de *fer* verb de dicció.

L'anàlisi quantitativa mostra que la construcció amb el verb *fer* com a introductor de discurs directe demana un subjecte humà, pròpiament (340 casos, 71,4 %) o indirectament, bé per personificació (57 casos, 12 %), bé per metonímia (13 casos, 2,7 %). Quan el subjecte és inanimat (66 casos, 13,9 %), hi ha implicats processos metonímics que permeten reinterpretar-lo com a associat amb un humà.

3.6. L'OBJECTE DEL VERB *FER*_D

La construcció prototípica de dicció inclou un enunciat en estil directe, però, com ja hem apuntat, hi ha variants que marquen una gradació cap a interpretacions de no dicció. L'enunciat en estil directe pot ser una oració sencera o una unitat equivalent (29), com ara respostes amb partícula de polaritat (*sí* o *no*), com en l'exemple (30).

- (29) Quan en parlo amb la Cinta, ella fa: —*A un avió, bé li pertoca de volar.*
(SARSANEDAS, Jordi (2005): *Una discreta venjança*)
- (30) Ella feia: —*No, no, gràcies*—. (PUIG I FERRETER, Joan (1934): *Camins de França*)

El verb *fer* també pot introduir enunciats que inclouen interjeccions o que corresponen només a interjeccions (n'excloem els casos d'onomatopeies que representen sons i no van acompanyades de material verbal).

- (31) Li va estirar la cua perquè no girés el cap i va fer: *Xxxt, quieta.* (ROJALS, Marta (2014): *L'altra*)
- (32) —i feien: «*Bravooo!*», amb l'erra gutural característica dels francesos, com si haguessin de llençar una escopinada, i amb accent damunt la *o*. (FANER, Pau (1993): *Mal camí i bon senyor*)

De fet, com Guardamagna (2010) argumenta en el seu estudi de *fare* com a verb de dicció en italià, aquests casos constitueixen contextos pont, com demostra el fet que en alguns exemples no s'admetria l'ús del verb *dir* o podria resultar forçat, sobretot amb onomatopeies i interjeccions pròpies utilitzades totes soles, sense completar-se amb un vocatiu o una oració (*ha-ha, hi, hi, hi* (riure), *ehem, uh, ah* (*ah*), *ecs, buff, pst, bah, ui*, etc.).

D'altra banda, hi ha els casos en què l'objecte és una citació o té caràcter metalingüístic i, com hem apuntat, el subjecte és inanimat.

- (33) a. La carta era breu i feia: *Senyora, Us prego que tingueu l'amabilitat d'enviar-me l'adreça de la meva neboda Jane Eyre i de dir-me com està.*
(ARBONÈS, Jordi (2001): *Jane Eyre*)
b. Un proverbi antic fa: «*Tant de bo el meu enemic publiqui un llibre.*»
(RUBIÓ RODON, Marc (2008): *Els llibres que no he escrit*)
c. Senyor Pocket, fill, era pintat a la porta; i hi havia un rètol a la bústia que feia: «*Tornarà tot seguit.*» (CARNER, Josep (1934): *Les grans esperances de Pip*)

Entre els escrits, el corpus incorpora referències a cartes, contes, cançons, poemes i versos, anuncis, descripcions, frases, dites o rètols. Es tracta d'usos amb un caràcter metonímic (l'objecte comunicatiu per la persona que l'emet). Sovint inclouen un canvi de llengua, cosa que pot remetre al caràcter intertextual, de citació directa, i que en algun cas pot fer pensar que es podria voler compensar el canvi de llengua amb un ús idiomàtic.

- (34) Els versos fan: «*De expansión en expansión Se va pasando la vida Y en la postrera ilusión La materia consumida Halla fosa y conclusión.*»
(PLA, Josep (1928): *Vida de Manolo*)

Són similars els casos en què el subjecte és inanimat i l'objecte és metalingüístic, explicats en l'apartat anterior, com el següent:

- (35) ...*darrer, clar, dolor, por, mar*, perquè fan: *darrera, clara, doloret, poruc, marina* (FERRER I GINARD, Andreu (1921): *Nocions de ortografia mallorquina*)

Es tracta d'exemples que apareixen en gramàtiques antigues, com en (35), en què es presenta la formació del femení en paraules amb erra muda. També en aquest cas, com en (27), hi ha un subjecte humà implícit i un procés de citació més o menys directe.

La taula 4 mostra els resultats de l'anotació del tipus d'objecte.

Objecte	N	%
oracional	365	76,7 %
oracional (citació)	66	13,9 %
interjecció / onomatopeia	36	7,6 %
metalingüístic	9	1,9 %
Total	476	

Taula 4. Tipus d'objecte de *fer* verb de dicció.

Quantitativament, veiem que la majoria d'enunciats en estil directe introduïts per *fer_d* són oracionals (o equivalents) i s'hi inclou un 13,9 % de casos en què el complement oracional correspon a una citació, no pròpiament a la reproducció de paraules en una enunciació efectiva. La resta d'objectes són minoritaris (9,5 %) i corresponen a interjeccions i onomatopeies o a objectes de caràcter metalingüístic.

Un altre aspecte que hem analitzat és la modalitat oracional de l'objecte.

Modalitat	N	%
declarativa	211	44,3 %
exclamativa	96	20,2 %
imperativa	67	14,1 %
interrogativa	79	16,6 %
casos ambigus	23	4,8 %
Total	476	

Taula 5. Modalitat oracional de l'objecte de *fer* verb de dicció.

Els exemples es reparteixen gairebé al 50 % entre objectes en modalitat declarativa i no declarativa (amb una proporció similar d'exclamatives, imperatives i interrogatives).⁷ Per tant, els resultats no resulten especialment significatius.

3.7. TRES MORFOLÒGICS DEL VERB *FER_D*

L'anàlisi de la morfologia de *fer* mostra una preferència clara per la tercera persona del singular i els temps de passat, per morfologia (passat simple o perifràstic, sobretot) o per interpretació (present històric), cosa del tot lògica, atès que els exemples s'insereixen majoritàriament en textos narratius. La taula 6 mostra la distribució dels exemples segons la persona i nombre de la forma verbal.

	singular	plural	total	%
1a	35	7	42	8,8 %
2a	7	0	7	1,5 %
3a	394	29	423	88,9 %
no personal	–	–	4	0,8 %

Taula 6. Flexió de persona i nombre de *fer* de dicció.

7. Hi ha un nombre important de casos (23), sobretot corresponents a onomatopeies i interjeccions, que no és clar si són declaratives o exclamatives. Aquests i altres casos són ambigus, especialment per la puntuació utilitzada, i no s'han pogut classificar.

Les dades mostren, com avançàvem, un predomini clar de la tercera persona del singular (394 exemples, 83 %) i molt menys freqüentment de la tercera del plural i la primera del singular. La resta de casos són molt escassos o inexistents.

La taula 7 mostra la distribució dels exemples segons el temps verbal.

Temps verbal	N	%
present (històric)	226	47,5 %
passat (simple + perifràstic)	160	33,6 %
imperfet/plusquamperfet	65	13,7 %
indefinit	8	1,7 %
futur/condicional	6	1,3 %
altres	11	2,3 %
TOTAL	476	

Taula 7. Temps verbal de *fer* de dicció.

Com es pot observar, la vinculació de *fer* al context de la narració també s'evidencia en l'alta freqüència de l'ús del present narratiu o històric (47,5 %), com en els exemples següents:

- (36) Sense somriure-li, *fa*: —És la primera vegada, oi?
(PEDROLO, Manuel de (1967): *Totes les bèsties de càrrega*)
- (37) Els oients, després de sentir-ne l'explicació, estranyats d'allò que ara saben i que mai no haurien sospitat, *fan*: —Voleu dir?— Un altre exemple.
(PUNTÍ I COLLELL, Joan (1935): *Manera de parlar en públic*)

També l'ús freqüent de *fer* en formes del passat simple i perifràstic (33,6 %), i menys en imperfet (13,7 %), indica que *fer* es vincula a contextos narratius.

- (38) Leandre no va saber-se'n estar, i mirant-lo sorrudament *va fer*: «No fas gaire cas a la dona, avui. (BARBAL, Maria (1993): *Càmfora*)
- (39) Sota mateix de la tarima esperava l'impetuós orador un trempat que, bo i allargant-li la mà, *feia*: —Xoca-la. (POBLET, Josep Maria (1942): *Retorn*)

Les característiques morfològiques de *fer*_d s'ajusten als patrons de la narració en tercera persona. La major freqüència del present històric sembla, a més, rellevant. Com ja apuntava Spitzer (1924), l'ús de *fer*_d s'associa a una narració en què el narrador adopta el punt de vista del personatge, cosa que intensifica el present històric, com a ús derivat del present, enfront dels usos propis dels passats.⁸

8. És interessant observar que *fer*_d gairebé no apareix en mode subjuntiu (només 1 cas de 476) o en temps com el futur (2/476) o el condicional (4/476). Això indica que s'utilitza sobretot en mode *realis* i no pas freqüent en mode *irrealis*, com és esperable en la narració.

3.8. CONSTITUENTS OPCIONALS

L'anàlisi del corpus ha mostrat que hi ha alguns constituents que apareixen de manera freqüent en l'oració principal de la construcció de *fer*_d. En primer lloc, la construcció pot contenir un complement indirecte (101 casos, 21 %), generalment pronominal (sobretot *li* o *em*).

- (40) Ella li respon: —No en téns prou de pendre'm el marit, que em vulguis ara pendre les pomes d'amor de mon fill? Raquel *li fa*: —Que dormi, doncs, amb tu aquesta nit, per les pomes d'amor de ton fill. (CLASCAR, Frederic (1914): *El Gènesi*)
- (41) Demanaven per veure el pis, sap?, i aprofitant la primera avinentesa favorable *em feien*: «Oi que Mossèn Cinto viu en aquesta escala?» (ALAVEDRA, Joan (1935): *El fet del dia*)

El corpus també mostra una correlació interessant entre la construcció i l'aparició de la conjunció *i* introduint-la. Dels 476 casos de dicció, 212 (44,5 %) s'introdueixen per aquesta conjunció com a segon coordinat d'una oració composta.

- (42) En aquestes circumstàncies, no va ser poca la meva sorpresa quan, de sobte, va aixecar el cap, que tenia acotat sobre l'escriptori, *i va fer*: —Veus, Jane? S'ha lliurat la batalla i s'ha aconseguit la victòria. (ARBONÈS, Jordi (2001): *Jane Eyre*)
- (43) Te la vaig ensenyar, aquella carta, *i vas fer*: —Ai la punyetera, com en sabia la paia! Vaig dubtar. (BARBAL, Maria (2005): *País íntim*)

També s'observa la presència d'expressions temporals vinculades a la narració, com ara *llavors*, *després*, *de seguida*, *tot seguit*, etc.:

- (44) I, *llavors*, per tranquil·litzar-les, *vaig fer*: «Que em doneu una mica de te. (COCA I VILLALONGA, Jordi (1997): *L'Emperador*)
- (45) Es va quedar un moment pensarós, com si reflexionés, *i després*, havent pres una decisió, *va fer*: —Prou! Acabem d'una vegada. (ARBONÈS, Jordi (2001): *Jane Eyre*)
- (46) —Escolta, tio, per què no fots el camp? Així doncs, em giro *i vaig cap* a la porta de vidre *i ella de seguida fa*: —Un moment, tio, no te'n vagis que encara em fotrien bronco. (SIMÓ, Isabel-Clara (2016): *Jonàs*)

Aquestes expressions temporals indiquen continuïtat narrativa i es vinculen al temps verbal de passat, que és predominant (apartat 3.5).

Per acabar, podem notar una certa freqüència de la construcció amb *fer* en què el subjecte, humà o inanimat, forma part de l'oració anterior i és reprès pel pronom relatiu *que* (en setanta-tres casos, 15,3 %).

- (47) I sent *la Garsa, que fa*: —Peret, deixa'ls estar i juguem, que encara t' enfadaries!— És clar, el Conill s' omple de quimera, i tot botzinant es fica al catau. (ANGLADA, Lola (1928): *En Peret*)

La construcció es dona amb subjectes animats, com el cas anterior, però és especialment freqüent en els casos de dicció intermèdia (trenta-dos casos dels noranta-cinc casos totals de dicció intermèdia), com, per exemple, en casos d' objecte corresponent a una citació:

- (48) Recordo *versos* i els dic en veu baixa, sobretot uns de l' Estellés *que fan*: «En arribar a aquest punt, no sabia negar-te, amic, que allò que em preocupa —i és excessiu el mot: t' ho puc jurar— és que ningú mai no tindrà interès per l' home humil i molt senzill que sóc». (MARTÍ I POL, Miquel (1978): *Estimada Marta*)

Dins de les construccions *que + fer_d* resulta interessant el cas en què la principal de la relativa no té verb i es crea una construcció escindida formada per un nom propi o un pronom seguit del relatiu i el verb *fer*.

- (49) En aquestes, *el senyor Espelta que fa*: «Nena; porta'm del despatx la capsa del tabac». (ALBERT PARADÍS, Caterina (1951): *Jubileu*)
- (50) L' altre, evasiu, li respon: «/Soy l' alcalde, yo\», *i ella que li fa*: «Tant se me'n dona el que siguis, tu. (CAMPS I PINÓS, Nicasí (1984): *Cèlia Farrerons alcaldesa amb decisions o de l' acció catòlica a un ajuntament d' esquerres*)
- (51) Jo vaig tenir un pretendent que no m' agradava, que estava entossudit a venir a caçar a la hisenda de can Sellés, *i jo que li faig*: «Com vulgueu, com vulgueu; però ja us dic jo que les llebres d' aquesta casa són molt esquerpes i que no en caçareu pas cap. (RAVENTÓS I DOMÈNECH, Jaume (1932): *Memòries d' un cabaler*)

Observem que, en alguns casos, la construcció s' insereix en una coordinada copulativa (precedida per *i*).

La taula 8 resumeix les freqüències dels aspectes relatius a la construcció amb *fer* de dicció que s' han tractat en aquesta secció.

	N	%
Datiu	101	21 %
Conjunció copulativa: <i>i FER</i>	212	44,5 %
Expressió temporal: <i>després, mentre, llavors/aleshores, per últim</i>	19	4 %
<i>que FER</i>	73	15,3 %

Taula 8. Aspectes relatius a la construcció amb *fer* de dicció.

Les dades il·lustrades en aquest apartat ens permeten una anàlisi global del fenomen i una comparació amb les indicacions que conté la bibliografia.

4. DISCUSSIÓ

Les variables analitzades permeten arribar a generalitzacions quant a les propietats sintàctiques de *fer* com a verb de dicció, la construcció en què s'insereix i les variants que presenta, els trets sintàctics i pragmàtics que la caracteritzen i el grau d'idiomaticitat que té.

4.9. PROPIETATS SINTÀCTIQUES DE *FER_d*

Una de les qüestions que hem esmentat al llarg del treball és la asimetria entre *fer_d* i *dir*. Com ja observa Guardamagna (2010) per a l'italià, *fer* com a verb de dicció té algunes restriccions sintàctiques en comparació amb *dir* i, per tant, no sempre són intercanviables. A diferència de *dir* i també de *fer* com a verb d'acció, *fer_d* no admet un sintagma nominal com a complement directe ni admet en general discurs indirecte (subordinada introduïda per *que*). Ho observem simplificant l'exemple (1):

- (52) a. Ell fa: «Ve algú».
 b. *Ell fa que ve algú.

Quan *fer* va seguit d'un complement introduït per *que*, l'oració subordinada demana el mode subjuntiu i *fer* té valor causatiu:

- (53) Ell va fer que vingueren.

Un altre tret que diferencia *fer_d* dels verbs de dicció prototípics com *dir* és que no pot ser negat:

- (54) *Ell no fa: Ve algú.

Aquests trets diferencials permeten concloure que *fer* és un verb de dicció defectiu, restringit a l'ús amb discurs directe.⁹

Com hem dit abans (nota al peu 5), *fer_d* no només introdueix (precedeix) discurs directe, sinó que pot anar darrere del discurs directe, com en (55):

- (55) —Només que en quedés un... —reflexiona ella. —No ho sé —fa ell, amarg—. A hores d'ara ja gairebé no sabem qui som. [...] (PEDROLO, Manuel de (1967): *Totes les bèsties de càrrega*)

Per tant, *fer_d*, igual que altres verbs de dicció (com *reflexionar* en (55)), permet la inversió quotativa, que causa al seu torn la inversió del subjecte. Una anàlisi general dels

9. Per a una anàlisi sintàctica detallada de *fer* com a verb de dicció des d'una perspectiva generativista, vegeu Herbeck (en elaboració).

exemples del *CTILC* permet observar un comportament semblant al de la posició inicial. Una diferència significativa podria ser una selecció més freqüent de subjectes humans, cosa que limitaria de retruc la presència de certs objectes. Caldria, però, una anàlisi més detallada per a veure si la posició implica més diferències significatives i poder quantificar-les.

4.10. CONSTRUCCIONS AMB *FER_D*

L'anàlisi de les dades que hem revisat en l'apartat 3 es pot veure d'una manera més global si considerem la interrelació entre els aspectes formals (morfosintàctics) i els interpretatius (semàntics i pragmàtics). Partim de la construcció de dicció en estil directe:

Sub_{humà} DIR: "DISCURS DIRECTE"

La construcció de dicció prototípica té un subjecte humà (explícit o implícit) i un objecte oracional (o equivalent), que reproduceix una altra enunciació. El mateix s'esdevé si substituïm *dir* per *fer*.

Sub_{humà} FER: "DISCURS DIRECTE" (*fer = dir*)

La interacció entre un subjecte parlant i la reproducció de paraules activa la interpretació de dicció per a *fer*, com indicava Guardamagna adoptant també un enfocament construccional i proposant la idea de «mecanisme d'herència semàntica» (vegeu apartat 2.2).

El canvi en algun dels components de la construcció o en alguna variable dona compte de diverses variants de la construcció bàsica, segons que activem un subjecte no humà o no interpretable com a humà i/o un objecte que no reproduceix una altra enunciació. En primer lloc, tenim:

Sub_{inanimat} FER: "citació/metalingüístic" (*fer = incloure* [material verbal])

En segon lloc, tenim les construccions que podem considerar contextos pont, atès que impliquen reproducció de sons o gestos però no hi ha una enunciació directa o indirecta (reproducció de paraules).

Sub FER: "onomatopeia/interjecció" (*fer = emetre un so*)
Sub FER: "gest" (*fer = fer un gest*)

En resum, els trets que marquen la variació respecte a la construcció de dicció amb *fer* tenen a veure amb:

- el grau d'animacitat del subjecte, és a dir, el fet de tenir un subjecte humà o no (passant per casos de personificació i interpretació humana per metonímia o inferència);

- la naturalesa de l’objecte, en el sentit de si hi ha reproducció de paraules i d’enunciació o no en sentit estricte, és a dir, si l’objecte reproduïx paraules pronunciades efectivament per un enunciator identificable o no (citacions, usos metalingüístics) o si reproduïx aspectes verbals no articulats (sons i gestos acompanyats de material verbal).

Les variants de la construcció bàsica marquen una transició entre els dominis cognitius de DIR i de FER, que explicarien l’extensió de *fer* com a introductor de discurs directe. Com proposava Guardamagna (2010), es tracta de casos que es poden conceptualitzar com a acció o com a dicció:

These examples show that a certain communicative situation can be conceptualised both as an event of saying and an event of doing, especially when gestures and verbal expressions are co-deployed. (Guardamagna 2010: 15)

Podem concloure que ens trobem davant d’una construcció de discurs citat directe, amb variants, que podem formular així:

(i) (temp) Sub (dat) FER: “DISCURS DIRECTE”

La principal pot incloure diversos elements opcionals, que es vinculen a la construcció de l’esdeveniment dins del marc narratiu, com expliquem a continuació des d’una perspectiva que interrelaciona sintaxi i pragmàtica.

4.11. ALTRES TRETS CARACTERÍSTICS DE LA CONSTRUCCIÓ AMB *FER_D*

Alguns dels trets definitoris de les construccions amb *fer_d* i sobretot els elements opcionals de la construcció s’han d’interpretar en el marc de la introducció de diàleg en la narració.

- a) La construcció inclou elements temporals típicament narratius, com ara l’ús del passat o del present històric, i pot incloure també elements temporals que són intrínsecs al fet de narrar.
- b) L’alta freqüència de la conjunció *i* indica que la construcció sovint es coordina amb una estructura anterior, que fa de fons de l’acte verbal. Obtenim així una estructura complexa en què l’acte verbal introduït per *fer* queda perfilat (figura) sobre el fons situacional de la narració.
- c) La combinació amb datiu, constatada també per Guardamagna (2010: 3) per a l’italià (trenta-un casos de quaranta-nou, 63,3 % en C-Oral Rom), és el reflex de la prominència del receptor del discurs citat. Amb el datiu, el parlant perfila el receptor de l’acte de parla i el destaca.
- d) Finalment, la construcció escindida amb *que* permet perfilar el subjecte de *fer*. Així, el narrador focalitza en el personatge que parla, que queda destacat en la

construcció discursiva, com quan la càmera fa un primer pla d'un personatge que parla en una pel·lícula, cosa que aporta un matís subjectiu a la narració (*vantage point*).

La clau de l'anàlisi és entendre la construcció amb *fer_d* com una variant de la construcció de discurs citat, la qual, segons Guardamagna (2010: 11-12), inclou:

- (a) the original speaker, the original recipient and the original message, whose Ground (Langacker, 2008: 75) coincides with actual location in space and time of the original speech situation;
- (b) the final speaker, the final recipient and the final message, which is grounded in the final speech spatio-temporal co-ordinates.

Tots els trets característics que hem esmentat es vinculen, de fet, a la subjectivitat i al que Spitzer (1924) qualificava com a ús per motius estilístics, orientats a crear vivacitat i emocionalitat en la comunicació. Això explicaria no només la focalització del receptor i el subjecte, sinó també la preferència pel present històric, que desdibuixa les fronteres temporals entre el moment de l'enunciació principal i la de l'enunciació citada. La construcció permet, doncs, un desplaçament d'íctic, que pot afectar emissor, receptor i/o temps del discurs citat.

Per acabar, cal valorar fins a quin punt els usos de *fer_d* es poden associar amb una comunicació informal, com indica Guardamagna per a l'italià. De fet, no es tracta d'un tret que diferencie clarament *fer* de *dir*. La sensació d'informalitat o de col·loquialitat pot ser un efecte derivat del significat de la dicció i de la vinculació al diàleg en la narració.

4.12. IDIOMATICITAT DE LA CONSTRUCCIÓ AMB *FER_D* I ANÀLISI CONTRASTIVA

L'ús analitzat ha estat destacat com a diferencial respecte al castellà, com indicava Coromines («L'ús com a verb substituït de 'dir', comú en general a les llengües rom. (si bé repel·lit pel castellà)»). En el mateix sentit es pronuncia Schmid (2016), referint-se, en general, a usos no marcats del verb *fer*.

Evidentment, és una impressió basada en primer lloc en l'observació contrastiva, en uns usos del verb *fer* que poden resultar curiosos per a no catalanoparlants: per exemple, que els catalans diguin «anem al bar a fer un cafè» quan el que volen fer és beure'l, o el fet que als cinemes catalans cada dia facin pel·lícules... A més, entre els mateixos catalanoparlants és conegut allò de «a Barcelona es fa i a Madrid es dóna». Fins i tot, sembla que l'ús de *fer* gaudeixi d'una certa fama de catalanitat autèntica, i el seu ús en certs casos es veu com una mena de recepta casolana per evitar castellanismes. (Schmid 2016: 115)

Tanmateix, sembla que és un ús que prové del llatí tardà, que s'ha mantingut en diverses llengües romàniques com l'italià o el francès. De fet, la nostra anàlisi mostra una coincidència gairebé total amb els usos descrits per Guardamagna (2010) per a l'italià. A més, la bibliografia recull usos similars, parcialment o totalment, en altres llengües

(vegeu apartat 2.2) i trobem casos paral·lels en usos de *go* com a introductor de discurs citat en anglès o *ponerse* en castellà, per esmentar-ne només un parell d'exemples. Una anàlisi contrastiva sistemàtica amb altres llengües i verbs seria de gran interès en el futur.

5. CONCLUSIONS

L'anàlisi que hem presentat en aquest article mostra que *fer* és un verb polisèmic que té usos de dicció quan s'insereix en una construcció que inclou discurs directe. Sintàcticament, no admet complements nominals o en estil indirecte ni pot ser negat. En canvi, pot presentar inversió quotativa, com els verbs de dicció prototípics.

La construcció amb *fer*_d es vincula a la narració, per la qual cosa el verb s'usa sobretot en el passat perifràstic i simple, menys en imperfecte, i en present, generalment històric, i se sol combinar amb expressions de continuïtat narrativa i temporalitat. Es tracta d'un ús característic del català, però no exclusiu. Es troba en diverses llengües romàniques, però no en castellà, i sembla tenir un ús igual (o molt semblant) en italià. També es documenten usos semblants en altres llengües.

El pas de l'acció a la dicció s'explica per contextos pont, que també hem analitzat com a casos intermedis. Es tracta de casos en què *fer* introdueix l'emissió de sons (onomatopeies d'animals o d'instruments, per exemple) i certs gestos. D'altra banda, hi ha casos perifèrics de dicció, en la mesura que el subjecte no és humà i/o l'objecte no correspon a una enunciació efectiva per part d'un altre parlant.

En conclusió, *fer* es pot considerar un verb de dicció defectiu (té més restriccions d'ús que *dir* i només són intercanviables en certs contextos). Els trets morfosintàctics que caracteritzen el seu ús es poden explicar en el marc del diàleg dins de la narració. La perspectiva textual i pragmàtica permet observar que es tracta d'un ús vinculat no només a la polifonia, sinó també a la subjectivitat i l'adopció d'un punt de vista narratiu que crea efectes d'estil distintius.

BIBLIOGRAFIA I RECURSOS

CTILC = IEC: *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana*. Barcelona: IEC, 1985-. En línia: <<https://ctilc.iec.cat/scripts/index.asp>>.

DCVB = ALCOVER, Antoni M. / MOLL, Francesc de Borja (19782 [1930-1962]): *Diccionari català-valencià-balear*. Palma: Moll. En línia: <<https://dcvb.iec.cat>>.

DDLIC = IEC: *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*, 1998-2016. Barcelona: IEC. En línia: <<https://dcc.iec.cat/ddlicI/scripts/index.html?ini=hola>>.

DECat = COROMINES, Joan (1980-2001) *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial, 10 vols.

- DIEC = *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: IEC, 1995, 2ª edició 2007-. En línia: <<https://dlc.iec.cat/>>.
- CASTELL, Andreu (2011): «El tractament de les construccions amb verb suport en els diccionaris monolingües i bilingües de l'alemany i el català», *Zeitschrift für Katalanistik*, 24, p. 73-88.
- CHESHIRE, Jenny / Maria SECOVA (2018): «The origins of new quotative expressions: The case of Paris French», *Journal of French Language Studies*, 28, p. 209-234.
- COHEN, David / SIMEONE-SENELLE, Marie-Claude / VANHOVE, Martine (2002): «The grammaticalization of 'say' and 'do'. An areal phenomenon in East Africa», dins Gülde- man T. & M. von Rocard (ed): *Reported discourse. A Meeting ground for different linguistic domains*. Amsterdam / Philadelphia: Benjamins, p. 227-251.
- ESPINAL, M. Teresa (2004): «Lexicalization of light verb structures and the semantics of nouns», *Catalan Journal of Linguistics*, 3, p. 15-43.
- FOLEY, William A. (1986). *The Papuan Languages of New Guinea*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GIEC = IEC (2016): *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. En línia: <<https://giec.iec.cat/>>.
- GINEBRA, Jordi / NAVARRO, Pere (2015): «Concurrències lèxiques en català i en espanyol: uns quants contrastos», dins MARTÍN ESCRIBÀ, Àlex / PIQUER, Adolf (ed.): *Actes del Setzè Colloqui de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Salamanca, juliol de 2012)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 218-228.
- GOLDBERG, Adele E. (1995): *Constructions. A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago / Londres: The University of Chicago Press.
- GOLDBERG, Adele E. (2006): *Constructions at Work. The Nature of Generalization in Language*. Oxford: Oxford University.
- GUARDAMAGNA, Caterina (2010): «When doing is saying: a constructional account of fare ('to do') as a *verbum dicendi* in Italian», dins BOTA, Grace / HARGREAVES, Helen / CHIA-CHUN, Lai & RONG RONG (ed.) *Papers from LAEL PG 2009*. En línia <<http://wp.lancs.ac.uk/laelpgconference/papers-from-lael-pg/papers-from-lael-pg-2009-volume-4/>>. [Consulta: 25 de novembre de 2021.]
- GÜLDEMANN, Tom (2001): *Quotative Constructions in African Languages: A Synchronic and Diachronic Survey*. Habilitationsschrift: Universität Leipzig.
- HERBECK, Peter (en elaboració): «Pragmaticalization of verbs of saying (and their subject) in spoken Catalan». Ms. Universität de Viena i Universität de Wuppertal.
- MARNETTE, Sophie (2006): «La signalisation du discours rapporté en français médiéval», *Langue française*, 149, p. 31-47.
- MCGREGOR, William (1994): «The grammar of reported speech and thought in Goo- niyandi», *Australian Journal of Linguistics*, 14 (1), p. 63-92.
- PALACIOS MARTÍNEZ, Ignacio Miguel (2014): «The quotative system in Spanish and English youth talk. A contrastive corpus-based study», *Miscelánea: A Journal of English and American Studies*, 49, p. 95-115.
- PETERSMANN, Hubert (2001): «Zur Entwicklung des spätlateinischen Wortgebrauchs von *facere* im Sinn von *dicere*», *Wiener Studien*, 114, p. 443-448.

- RUMSEY, Alan (1990): «Wording, Meaning, and Linguistic Ideology», *American Anthropologist*, 92, 346-361.
- RUMSEY, Alan (1994): «On the Transitivity of ‘Say’ Constructions in Bunuba», *Australian Journal of Linguistics*, 14, 137-153.
- SCHULTZE-BERNDT, Eva (2008): «What do “do” verbs do? Towards an account of the semantic diversity of generalised action verbs and its implications for grammaticalisation», dins VERHOEVEN, E. et al. (ed.): *Studies on Grammaticalization*. Berlín: de Gruyter, p. 185-207.
- SCHMID, Beatrice (2016): «Els usos del verb *fer* i la seva traducció a l’alemany», *Zeitschrift für Katalanistik*, 29, p. 115-134.
- SPITZER, Leo (1924): «Zur Bewertung des ‘Schöpferischen’ in der Sprache (Zwei Musterfälle)», *Archivum Romanicum*, VIII (4), p. 349-385.
- VILLALBA, Xavier (2002): «La subordinació», dins SOLÀ, Joan / LLORET, M. Rosa / MASCARÓ, Joan / PÉREZ SALDANYA, Manuel (ed.): *Gramàtica del català contemporani*, vol. 3, p. 2247-2319.

RESUM

En aquest article, descrivim els usos de *fer* com a verb de dicció. A partir de la cerca del lema *fer* seguit de discurs directe en el *CTILC*, hem seleccionat els casos de dicció i els intermedis entre dicció i acció, i hem analitzat les variables rellevants (semàntica i morfologia verbals, tipus de subjecte i d’objecte i elements opcionals). L’anàlisi mostra que *fer* és un verb polisèmic i polifuncional. Com a verb de dicció, sol tenir un subjecte humà i introduir paraules citades, però també pot introduir paraules no vinculades a una enunciació efectiva, així com gestos i sons no articulats. Aquests casos constitueixen contextos pont entre l’acció i la dicció i expliquen el desenvolupament d’aquesta interpretació contextual. Les dades s’analitzen partint del concepte de construcció: la interpretació de *fer* com a verb de dicció es vincula a la introducció de veus en la narració, cosa que condiciona la morfologia verbal (temps de passat) i els elements opcionals que hi apareixen (datiu, conjunció *i*, expressions temporals, etc.).

PARAULES CLAU: verb de dicció, discurs citat, *fer*, narració.

ABSTRACT

When doing is saying. Uses of *fer* as a verb of saying

This paper describes the uses of the Catalan verb *fer* ‘to do’ as a verb of saying. Starting from a search for the lemma *fer* followed by direct discourse in the Catalan reference corpus (*CTILC*), we selected the cases in which *fer* does not indicate action but diction, and also intermediate cases in between diction and action. The analysis of the relevant variables (verbal semantics and morphology, type of subject and object and optional items) shows that *fer* is a polysemic and polyfunctional verb. As a verb of saying, it usually has a human subject and introduces reported speech, but it can also introduce words not linked to an actual enunciation, as well as gestures and unarticulated sounds. These cases can be considered as bridging contexts between action and diction, thus accounting for the development of this context-dependent interpretation. The data are analysed on the basis of the whole construction: The interpretation of *fer* as a verb of saying is linked to the introduction of voices in the narration, which conditions the verbal morphology (past tenses) and the optional elements in the construction (dative, the conjunction *and*, temporal expressions, etc.).

KEY WORDS: verb of saying, reported speech, *fer*, narration, Catalan.